

Els últims 25 anys d'educació

CONSOL AGUILAR I RÓDENAS

Com defensava Paulo Freire els problemes relacionats amb l'educació, a més de problemes pedagògics, són sempre problemes polítics i ètics.

Han estat molts, massa, els canvis legislatius en educació, propiciats per enfrontaments ideològics dels partits, que no han aconseguit mai el consens polític en la seva aprovació. El contingut de les lleis educatives, a més, ha comptat sempre amb la ingerència de l'església catòlica en un estat aconfessional. Fins 2014, en democràcia, hem tingut set lleis educatives diferents a l'estat espanyol. En els darrers 25 anys la LODE (Llei Orgànica del Dret a l'Educació), la LOGSE (La Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu), la LOCE (Llei Orgànica de Qualitat de l'Educació), la LOE (Llei Orgànica d'Educació), la LOMQE (La Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa). Anterior a aquest període són la franquista LGE (Llei General d'Educació) que va entrar en vigor el 1970 i la LOECE (Llei Orgànica de l'Estatut de Centres Escolars), aprovada pel govern d'UDC a 1980, una llei de transició i la primera en matèria d'educació que es va aprovar després de la Constitució de 1978. El 1983 la LRU (Llei de reforma universitària), va desenvolupar el principi constitucional de l'autonomia universitària, sent d'una incidència molt important en el canvi de la universitat.

La LODE (Llei Orgànica del Dret a l'Educació), una llei educativa del govern del PSOE aprovada el 1985, va incorporar la regulació del finançament públic dels centres privats mitjançant els concerts i la participació a través dels consells escolars dels sectors implicats en l'educació. La tramitació de la LODE també va comptar amb un aferrissat debat parlamentari i la intervenció dels tribunals, que va retardar la seva posada en marxa durant més d'un any fins que, després del pronunciament del Tribunal

Constitucional que va desestimar el recurs presentat per Aliança Popular, va ser aprovada finalment i va entrar en vigor el juliol de 1985.

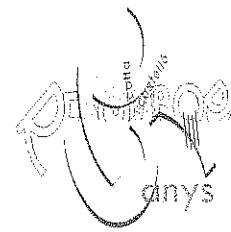
Al poc temps, l'any 1990, quan la colla Rebombori comença la seua història s'aprova una nova llei, la LOGSE (La Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu) que introdueix, entre altres mesures, l'escolaritat obligatòria fins als 16 anys. És la llei que permet a les comunitats autònomes redactar una part molt important dels continguts educatius. S'adapta a un model més tecnològic en l'educació, i amplia l'escolaritat universal fins als 16 anys, sent obligatòria i gratuïta. També es va reorganitzar l'educació infantil, aconseguint l'escolarització universal dels 3 als 16, avançant en escolarització d'una manera molt notable. Jurjo Torres (2014) destaca que la LOGSE «tractà de reorientar el currículum per educar amb continguts i metodo-

logies amb els quals promoure dimensions ètiques, democràtiques i crítiques en l'alumnat».

El 1995, amb el PSOE, La LOPEG (Llei Orgànica de Participació, Avaluació i Govern dels Centres Docents), va ser rebutjada de ple pels sindicats de professors i professores, per considerar que obria la porta a la privatització de l'ensenyament públic.

L'any 2002 la LOCE (Llei Orgànica de Qualitat de l'Educació), promulgada pel govern d'Aznar no va arribar a aplicar-se, perquè mai no va entrar en vigor en ser derogada per un Reial decret llei pel govern socialista de José Luis Rodríguez Zapatero. No va tocar l'estructura anterior perquè l'escolarització obligatòria fins als 16 anys estava ja completament assentada, però creava camins alternatius dins de l'ESO molt criticats per la segregació primerenca unida a les desigualtats socials, és a dir, que l'estudiantat amb menys possibilitats econòmiques, culturals, etc. se'ls acabés derivant, per norma, als itineraris alternatius.

L'any 2006 a la LOE (Llei Orgànica d'Educació), amb el PSOE al govern, va ser polèmica la voluntarietat de l'assignatura de religió, encara que d'oferta obligatòria per als centres educatius, i la inclusió de l'assignatura d'Educació per a la Ciutadania i els Drets Humans. Va incidir en l'atenció a la diversitat. En l'última etapa del Govern socialista, sent ministre d'educació Àngel Gabilondo es va intentar un pacte d'Estat que va estar molt a prop de materialitzar-se. Però amb l'arribada del PP al Govern es va acabar el

procés. Jurjo Torres (2014) destaca que la LOE «encara que sota govern socialista, en introduir les competències, assumeix el nou èmfasi de la ideologia tecnocràtica i neoliberal que avala l'OCDE.[...] Amb la irrupció de PISA l'any 2000 es va a reforçar d'una manera molt intensa aquesta tecnocràcia, encara que en aquests anys amb una disfressa progressista. Els llenguatges oficials i de tecnòcrates oficialistes de l'educació confonen al professorat amb un argot molt ambigu com són les competències. Terme pel qual no dicten una definició oficial, sinó que cada persona ofereix la seva pròpia definició. [...] Poques vegades en la història del nostre sistema educatiu ens trobem amb un terme, vertebrador d'una política educativa, tan ambigu i, per tant, tan ineficaç. Encara que una mica semblant havia esdevingut amb el constructivisme, que va acabar reduït a un ineficaç mantra. [...] La borrositat i la confusió van donar lloc, també, a un important retrocés en el ric treball didàctic que venia implementant un bon nombre de docents a les aules».

És també destacable que Ausubel, un dels autors estrella de la reforma de la LOGSE i que segueix ensenyant-se en la formació de mestres ha estat visibilitzat com autor d'una teoria, la concepció constructivista de l'aprenentatge significatiu de limitat reconeixement internacional. Ramón Flecha i Sandra Racionero (2012) expressen: «la falta de rigorositat científica d'aquesta teoria fa temps que ha estat analitzada (Egan, 2005), incloent la denúncia a cert racisme implícit. Entre altres coses Ausubel (1989) pensava que era una pèrdua de temps donar una educació amb alt contingut instrumental als xics de famílies afroamericanes i, en general, d'entorns desfavorits i amb identitats 'marginals'. Pensava que només així s'aconseguiria fer d'aquests xics estudiants 'funcionalment ignorants' [...]. La comunitat científica internacional no pot acceptar com científica una teoria amb creences racistes i tampoc aquesta teoria pot estar a la base de cap projecte educatiu d'èxit que augmente els nivells d'aprenentatge de tots i contribuïska així a superar les desigualtats socials».

El recorregut s'acaba, per ara, l'any 2013, amb la LOMQE (Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa), coneguda com la Llei Wert que recupera nombrosos punts de la frustrada LOCE de 2002. Impulsada amb el govern del PP i amb la rotunda oposició de la majoria del professorat, estudiantat i ciutadania mostrada en manifestacions i vagues generals. Aprovada pel govern del PP amb els únics suports del seu partit, perquè cap altre grup de la cambra va votat a favor (UPN es va abstenir i els altres la van rebutjar). El 28 novembre de 2013, després de la seva aprovació la major part dels partits de l'oposició van prometre derogar la llei quan puguin, denunciar-la davant el Tribunal Constitucional, i alguns nacionalistes van amenaçar amb la insubmissió a la norma.

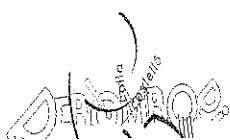
La LOMQE vol reformar les dues lleis socialistes en aplicació, que es van aprovar amb l'oposició del PP. La LOMQE recupera nombrosos punts de la frustrada LOCE de 2002 com les revàlides al final del batxillerat (també posa una altra al final de l'ESO), la Religió avaluable acadèmicament amb una d'alternativa,

els itineraris i la recuperació de les proves externes d'avaluació o revàlides. Cal destacar que retalla les beques universitàries i estableix concert amb els col·legis segregats. Així mateix, estableix un nou sistema per fixar els continguts de les assignatures, des d'una nova organització del coneixement, amb el qual el Govern central s'assegura més control de les matèries troncales (matemàtiques, llengua, ciències, anglès, història...), com a conseqüència de la jerarquització del currículum segons les avaluacions externes, no en funció de les necessitats de l'estudiantat. Destaca Jurjo Torres (2014): «Aquesta reassignaturització propiciarà metodologies i recursos didàctics, principalment llibres de text, també disciplinaris, ja que es tracta d'entrenar a l'alumnat perquè tinga èxit en els tests que s'utilitzen en les avaluacions externes. D'estar defensant un model de currículum obert i flexible, hem passat a un altre completament oposat, tancat i inflexible [...]. Els continguts culturals passen a estar decidits per les necessitats del mercat, exclusivament».

I és que el model d'escola que defensem va unit al model de societat que defensem. Torres (2014) denuncia la cultura de l'emprenedoria que no busca el bé comú sinó l'èxit, mesurat en guanys i beneficis, individual. És per això que les Ciències Socials, les Humanitats i les Arts s'han convertit en disciplines de segona classe. I argumenta: «no cap la revisió del passat ni la proposta d'altres alternatives socials, polítiques, culturals per al present o el futur». S'educa en el 'presentisme' neoliberal: «estimulant una amnèsia històrica; d'aquesta manera es facilita la pèrdua de la memòria de les lluites i èxits col·lectius; dels nostres èxits quan lluitem junts [...]. Aquesta obsessió per despolititzar la cultura, l'economia, el mercat laboral i, per descomptat, l'educació, és el que explica la celeritat del PP i de la jerarquia eclesial a eliminar del sistema educatiu l'educació per a la Ciutadania i els drets Humans «

També promou l'especialització dels centres en determinades àrees (com la doble via cap a la FP o al batxillerat a l'ESO), dota de més poder a la Direcció dels centres (ja no pot elegir-se al director-a) mentre el resta als consells escolars (formats per docents, pares i mares i, en els instituts, alumnat). Un exemple de la fragmentació del coneixement que impulsa des del currículum és l'eliminació d'Educació per a la Ciutadania i de Ciències per al Món Contemporani. També dóna suport a l'escola concertada, per exemple, recolzant en una llei orgànica que es puga donar terreny públic per construir centres privats subvencionats. I elimina el caràcter de servei públic de l'educació.

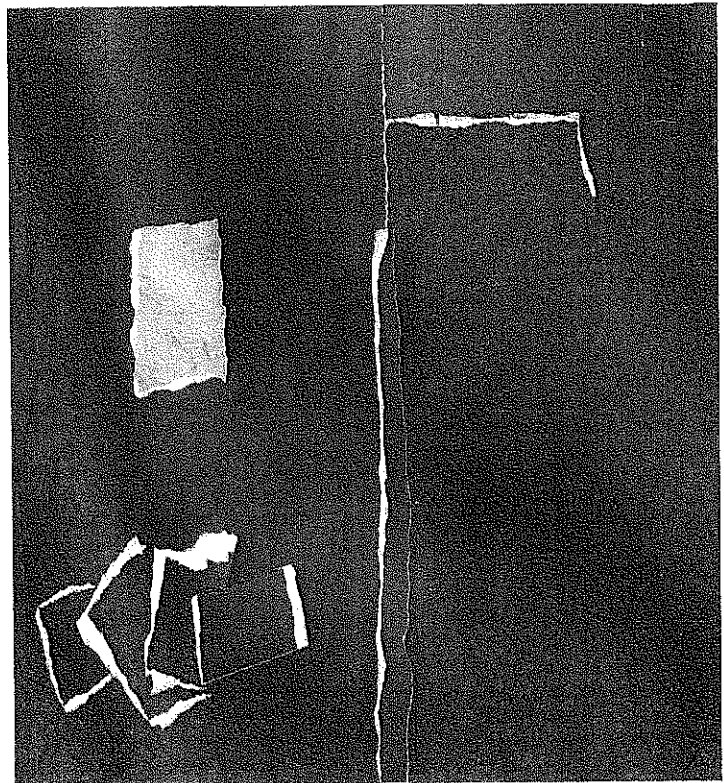
La LOMQE sembla oblidar l'article 27.2 de la Constitució del 78 que, al seu torn, s'inspira en el 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans, que garanteixen el ple desenvolupament de la personalitat humana, incloent el d'educació. Una educació que, com defensa Giroux (2013), ensenye l'alumnat a pensar i lluitar, amb responsabilitat individual i social per una ciutadania que amplie i aprofundisca les possibilitats de la vida pública democràtica. La comunitat educativa hauria de treballar des de la defensa d'un pensament divergent i plural, enfront d'un pensament convergent i únic, des del compromís de l'estudiantat

i professorat en la transformació de les desigualtats, concebuts com a agents del canvi social, des de la coherència entre les teories que treballem i les pràctiques que desenvolupem.

Antonio Viñao (2014) destaca un aspecte molt rellevant: «els successius atacs al [ensenyament] públic, portats a terme, sobretot, però no només, pels governs conservadors d'àmbit estatal o autonòmic, han obligat a reforçar aquesta identificació entre escola estatal i escola pública, implícita en la LOE. L'accés del partit Popular al govern, el 1996 i 2011, va provocar la formació de fòrums i associacions en defensa de l'escola pública, així com l'aparició de manifestos i declaracions en què, a més de mantenir-se, com a reacció òbvia, la necessitat d'una educació de titularitat pública que siga instrument de cohesió social i de ciutadania –o siga que allò jurídicament públic siga ideològicament públic–, es debatia el paper que havia de tenir en aquest model l'ensenyament concertat. I en aquest tema s'han escoltat opinions que oscil·len entre els que demanen, sense més, la modificació de l'article 27 de la Constitució, fins els que demanen que els concerts es limiten a aquells centres privats que tinguen un projecte ideològicament públic, o que l'ensenyament concertat s'integre en la xarxa escolar pública». I afegeix: «Una idea precisa referents socials concrets. En aquest cas, centres docents el projecte educatiu dels quals responga de manera explícita i real a la idea d'una educació ideològicament pública. Una cosa només possible, per cert, allà on es compta amb un professorat format d'acord amb aquesta idea i que se senti recolzat per dur-la a terme».

Treballem, a més, en un context de crisi econòmica i de retallades educatius molt concret. Loris Viviani (2011) evidencia que l'educació es converteix en una inversió subjectiva per augmentar el patrimoni de competències que cal consumir. El coneixement, argumenta, es re-conceptualitza segons els valors dominants en el capitalisme global. Aquestes competències es converteixen en un filtre perquè, al seu torn, es dirigeixen a persones amb alts nivells educatius (elit, rendible en un mercat que considera el coneixement com a nucli de la producció) i baixos nivells educatius (que generen ciutadans amb poques probabilitats de sortir d'aquesta situació atesa la seva baixa qualificació, encara que també consumeixen educació). Tot això augmenta la marginalització i l'exclusió social, des d'una pedagogia basada en la consigna pedagògica neoliberal que sense competitivitat no hi ha desenvolupament, creixement, millora o progrés.

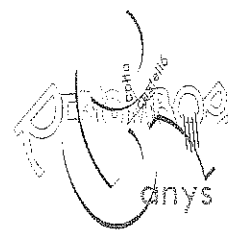

Es resignifiquen els propis conceptes educatius. És a dir, l'educació entesa com un dret, es converteix en l'educació entesa com un mercat. L'educació entesa com una formació integral de l'estudiantat es converteix en l'ensenyament de les competències que es necessiten per formar professionals qualificats que necessiten les finances i la producció. I s'exclou d'aquest grup als que no tenen els diners suficients o el perfil adequat. Es consumeixen competències, naturalitzades com l'únic i millor model educatiu quan hi ha altres alternatives que, amb evidències científiques, ja han demostrat que poden transformar l'exclusió social. El text de la LOMQE comença en el seu primer esborrany: «l'educació és el motor que promou la competitivitat». No hi ha dubte del seu propòsit.

La LOMQE és una llei classista, segregadora i injusta. Defensa que el seu principal objectiu és millorar la qualitat educativa que mesura en funció dels resultats de l'estudiantat, però oblida els nivells d'inversió, el nombre de professorat, etc., és a dir, deforma el concepte de qualitat educativa que sempre ha d'anar unit a la equitat, a la igualtat. És més, defensa que tot l'estudiant té «talent», però que el talent «difereix» entre ells. I així, justifica les diferents trajectòries, que possibiliten uns itineraris personals i professionals i n'impedeixen altres, perquè invisibilitza els contextos socials, culturals i econòmics de l'estudiantat, les condicions de treball del seu professorat, els recursos materials i el finançament econòmic que rep l'educació (desigual als països europeus). A Finlàndia, el país que apareix com un bon exemple a seguir, es parteix de tot el contrari: una educació igual per a tota la ciutadania, gratuïta i amb una preocupació extraordinària en la formació del professorat. L'educació pública ha d'estar compromesa amb el desenvolupament de tota la societat, no d'una elit minoritària. Torres evidencia: «Una llei [la LOMQE] que, com cavall de Troia, pretén dur a terme una reeducació de la ciutadania democràtica per convertir-la en un conjunt d'éssers fortament individualistes, empresaris de si mateixos, amb valors, vincles i un nou sentit comú mercantilista, d'acord amb les necessitats dels models econòmics, financers i laborals de la societat neoliberal [...]. Es vol imposar una nova ètica i moralitat individualista, oposada als ideals més col·lectivistes, comunals i comunitaristes d'altres ideologies, a les que pretenen arraconar i visibilitzar com errònies, desfasades o impossibles [...]; persones asocials, guiades per una racionalitat estadística, ja que els riscos i problemes es fan visibles mitjançant el control de les variables que interessen als que controlen l'Estat, obviant les desigualtats socials i les injustícies existents a la societat».

En el cas de l'educació valenciana el problema empitjora perquè patim un govern que no ha gestionat correctament els diners públics, que els ha malbaratat. Un govern que no ha complert amb la seva obligació política de defensa de l'educació pública com a bé social que s'ha de defensar i millorar, que ha impulsat de manera desmesurada la privatització i mercantilització de l'educació, fomentant la privada concertada, restant recursos a l'única educació que ha aconseguit l'escolarització de tota l'educació: la pública. El coneixement es privatitza perquè es desvien fons públics a beneficis privats. S'escomet una

campanya atroç de desprestigi de l'educació pública, afavorint la imatge de la privada. Igualment s'ha obviat que l'educació de qualitat deu, sobretot, fomentar l'equitat, afavorint a qui menys té, pal·liant les diferències que tenen d'origen dels nens i nenes, l'estudiantat, quan accedeix a les aules. I s'han agreujat els problemes lingüístics que el govern valencià no hauria hagut de generar, perquè la seva obligació era defensar la llengua, i respectar tota la normativa legal existent.

Recordem dades des mitjans d'informació com que al desembre de 2014 un terç de la població de l'estat cobra al voltant de 600 euros; es pot treballar 8 hores diàries i viure en la pobresa; vivim en una dualització social amb el 64% de la població en risc d'exclusió social. Les retallades econòmiques unides a tants casos de corrupció són una vergonya. Al juny de 2014 l'estudi Pobresa en període de crisi econòmica (2007-2012) de la Fundació Bancaixa i l'IVIE (Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques), situa l'índex de pobresa de la ciutadania valenciana en el 25% enfront del 22% de l'estat i indica que en cinc anys la crisi ha convertit a 195.800 llars valencianes en pobres. L'informe de l'OCDE de juny de 2014, a la qual pertanyen 34 països, assenyalen que l'estat espanyol pateix la crisi més desigual: els ingressos del 10% de la població més pobra cauen 7'5 vegades més que la renda del 10% més ric entre 2007 i 2011. I que la taxa de pobresa infantil és la més alta entre els països europeus. L'informe Panorama de l'Educació 2014, destaca que la desocupació dels titulats espanyols triplica la mitjana dels països de l'OCDE.

La nostra obligació i el nostre compromís, és que no acaben amb l'educació pública, un bé social que ens pertany a tots i a totes, sense excepció. Perquè com diu Noan Chomski (2010) «en lloc d'adoctrinar els estudiants amb mites sobre la democràcia, l'escola hauria de comprometre'ls en la pràctica de la democràcia».

BIBLIOGRAFIA

- Aguilar, C. (2013) «Des'Wert'güenza educativa». *Levante*, 24 de octubre, p.23
- Chomsky, N. (2010): *La (des)educación*. Barcelona: Crítica, 41. [2000]
- Flecha, R.-Racionero, S. (2012). «¿Por qué no lo hacen en Harward y Wisconsin?» a Martínez, J.B. (coord.): *Innovación en la universidad. Prácticas, políticas y retóricas*. Barcelona. Graó, pp.105-129.
- Giroux, H. (2013): «Una entrevista crítica con Henry Giroux» (extractada de Global Education Magazine). URL: <http://educacionysolidaridad.blogspot.com.es/2013/02/una-entrevista-critica-con-henry-giroux.html>
- Torres, J. (2014): «De la democràcia al neoliberalismo de la mano del currículum». *Cuadernos de Pedagogía*, 453, 28-31
- Viñao, A. (2014): «Escuela pública, escuela privada». *Cuadernos de Pedagogía*, 453, 24-27
- Viviani, L. (2011): «La determinación del mercado. Gelpi y las disonancias en las organizaciones educativas críticas». Xàtiva. Edicions del CREC: